

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนและกระจายรายได้โดยการบูรณาการการเรียนการสอนกับการพัฒนา ทัศนศึกษา ตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา (1) เพื่อศึกษาสภาพบริบทชุมชนของประชาชนในภาคการเกษตร และสภาพปัญหาคความยากจน (2) เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนและกระจายรายได้ของประชาชน และ (3) เพื่อติดตามและประเมินผลกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนและกระจายรายได้ของประชาชนในภาคการเกษตร

การศึกษาครั้งนี้ หน่วยการศึกษาคือ ตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยการสัมภาษณ์ชาวบ้านทั้ง 10 หมู่บ้าน และกลุ่มคนจนในตำบลสร้อยทอง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นอย่างมีโครงสร้าง ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทตำบลสร้อยทอง ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความยากจนในตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

การรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม กับกลุ่มคนจนในตำบลสร้อยทอง และวิเคราะห์ข้อมูลศึกษาภาพชุมชน จัดทำแผนแม่บทชุมชน นำมาแก้ไขปัญหาคความยากจน และทำการสรุปข้อมูลทั้งหมด และนำมาเสนอในรูปแบบของการพรรณนา

ผู้วิจัยสามารถสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ชุมชนตำบลสร้อยทองเป็นชุมชนเก่าแก่ สันนิษฐานว่ามีอายุประมาณ 200 กว่าปีแล้ว คนกลุ่มแรกที่มาตั้งหลักปักฐานอยู่ อพยพมาจากบ้านห้วยใหญ่ ตำบลอินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี และมาจากภาคอีสาน สาเหตุที่คนกลุ่มนี้อพยพมานั้นก็เพราะว่าต้องการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ตำบลสร้อยทอง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 55.60 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน สภาพปัญหาความยากจนของชุมชนในตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า คนจนส่วนใหญ่มีบ้านเรือนที่อยู่อาศัยในสภาพทรุดโทรม ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆมักจะมาจากระบบการซื้อขายแบบเงินผ่อน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างขายแรงงานในภาคเกษตร มีรายได้ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับฤดูกาล

และคืนฟ้าอากาศ เมื่อรวมรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนยากจนจากการประกอบอาชีพหลักและอาชีพรองแล้ว พบว่า มีรายได้น้อยมากเมื่อเทียบกับเกณฑ์เส้นความยากจน

สภาพการเป็นหนี้ของกลุ่มคนจนในชุมชนตำบลสร้อยทองมักกู้ยืมเงินจากนายทุน นายจ้าง โดยทั่วไปมักเป็นการกู้เงินเพื่อใช้จ่ายในครอบครัว นอกจากนี้ยังพบว่า ครอบครัวคนจนมีครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีวัยพึ่งพิงเป็นส่วนมาก นั่นคือ มีทั้งคนแก่และเด็ก และยังมีสมาชิกในครอบครัวที่อายุน้อยอยู่ในระหว่างกำลังศึกษาของโรงเรียนในชุมชน

จากการศึกษาสภาพบริบทในแต่ละด้านของชุมชนตำบลสร้อยทอง ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนตำบลสร้อยทอง โดยคณะผู้วิจัย และนักศึกษาโปรแกรมวิชาพัฒนาชุมชน ได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสร้อยทองจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดทำแผนแม่บทชุมชน โดยได้บูรณาการการเรียนการสอนกับการพัฒนาชุมชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ในลักษณะของการเรียนแบบใฝ่รู้ หรือ Active Learning ซึ่งนักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริงในพื้นที่ภาคสนาม ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และมีความเข้าใจต่อการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมดียิ่งขึ้น ทั้งนี้กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ของประชาชนนั้น เป้าหมายไม่ได้อยู่ที่การแก้ไขปัญหาความยากจนแต่เพียงอย่างเดียว แต่สิ่งที่สำคัญ คือ การเกิดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มคนจนอันเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนและพัฒนารายได้อย่างยั่งยืน และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ความรู้อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง สำหรับผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน มีดังนี้

1. เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล หรือกลุ่มที่มีผลงานร่วมกัน สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากการศึกษา การกระทำร่วมกัน โดยที่ประสบการณ์ของแต่ละคนถือว่าเป็นความรู้ภายในตัวเองและได้ถูกนำออกมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ประสิทธิภาพ ทั้งเกิดองค์ความรู้ภายนอกชุมชนเป็นความรู้ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนอย่างมีคุณภาพ

2. เกิดการพึ่งพาตนเอง แม้ว่ากิจกรรมการทำปุ๋ยชีวภาพเป็นกิจกรรมที่เพิ่งเริ่มดำเนินการ แต่คงปฏิเสธไม่ได้ว่ากิจกรรมดังกล่าวเกิดจากการคิด แก้ไขปัญหาที่อยู่บนฐานของการพึ่งตนเองของชาวบ้านที่รวมกันเป็นกลุ่ม และเริ่มมีการบริหารจัดการในเรื่องธุรกิจ ส่งผลตอบแทนเป็นรูปธรรมอันเกิดจากการรวมกลุ่ม คือ ค่อยๆเติบโตขึ้นทีละเล็กทีละน้อย แต่ได้สร้างความมั่นใจว่ากิจกรรมดังกล่าวสามารถเป็นทางออกทางหนึ่งของการแก้ไขปัญหาความยากจนได้

3. เกิดเครือข่ายคนจน โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการสร้างเครือข่ายคนจนในมี 10 หมู่บ้าน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลสร้อยทองได้มีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่าย โดยเริ่มจากการจัดเวทีประชาคมเพื่อร่วมกันค้นหา และวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาความยากจน รวมทั้งร่วมกันหาข้อสรุปว่าใครคือคนจน จากนั้นจึงได้ร่วมกันวางแผนในการแก้ไขปัญหาโดยใช้กิจกรรมกลุ่มในการดึงคนจนให้เข้ามาเรียนรู้กระบวนการทำงานต่างๆ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆขึ้นกับคนจน เช่นการเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ขั้นตอน วิธีการผลิต การตลาด การจำหน่าย และแนวทางการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการจัดการด้านการตลาด ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างครบวงจร
2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหาความยากจน ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับยุทธวิธีในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนจนอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืน